

# Werken met prentenboeken

1 januari 1977

Auteur: Reina van Ballegooijen

Volume: 08

Nummer: 4

Pagina's: 3-11

## Documenten

- moer\_jrg08\_031.pdf

reina van ballegooijen werken met prentenboeken n inleiding werken met prentenboeken met elkaar zoeken naar mogelijkheden om prentenboeken die plaats te geven die ze verdienen in het onderwijsleer proces prentenboeken kunnen een belangrijke rol spelen bij de taalontwikkeling en bij de wereldoriëntatie van kinderen door lezen en kijken wordt hun ervarings- en belevingswereld verrijkt en vergroot en niet in de laatste plaats kunnen prentenboeken een belangrijke rol spelen bij de uitbreiding van de taalvaardigheid van het jonge kind hierbij kunnen zich de volgende problemen voordoen er zijn kinderen die niet weten hoe leuk het is om met boeken om te gaan omdat ze van huis uit geen ervaring hebben in voorlezen vertellen en plaatjes kijken daarom moeten middelen bedacht worden om kinderen vertrouwd te maken met boeken en hen daaraan plezier te laten beleven boekpromotie kinderen moeten gestimuleerd worden te praten en daardoor te leren de school stimuleert door klaskring en leergesprekken en allerlei andere activiteiten maar hoe krijg je de verlegen stille teruggetrokken kinderen zover dat ze hun mondje roeren een boek kan uitkomst bieden goed gekozen boeken kunnen uitdagen om te praten vooral als degene die met de kinderen het boek bekijkt een juiste luisterhouding heeft en op het goede moment zo vragen kan stellen dat het kind gemotiveerd wordt om verder te denken en dat te verbaliseren uit de klaspraktijk van de deelnemers werd duidelijk dat veel kinderen moeite hebben een boek te verstaan voor deze kinderen is het erg belangrijk om werkvormen te gebruiken waardoor ze op allerlei manieren met een boek bezig zijn zodat ze sensorisch de inhoud van een verhaal verwerken het maken van een project met behulp van een prentenboek en het ontwikkelen van dramatische werkvormen uitgaande van een prentenboek de doelstelling van stroom 1 luidt dan ook het ontwikkelen van werkvormen geschikt om minder taalvaardige kinderen een prentenboek te leren verstaan en de mondelinge taalvaardigheid van alle leerlingen te stimuleren men zou moeten komen tot een systematische opbouw van de gevonden werkvormen welke opbouw een aanzet moet vormen tot een leerplan beoordelingscriteria en functies van prentenboeken een prentenboek is een boek waarin de platen overheersen voor je een boek uitzoekt eerst het volgende ga uit van de praktische situatie in de klas vraag je af wat de ervaringswereld is van de kinderen denk eens aan gastarbeiderskinderen vraag je ook af of je

het boek aan de hele groep kunt aanbieden of dat het beter is om het een leerling aan te bieden of aan een klein groepje vraag je af wat je met het boek kunt doen onderwerp strekking ne ven informatie en dergelijke het boek moet je zelf goed vinden anders moet je het niet gebruiken hanteer bij je keuze niet alleen je eigen normen maar laat de kinderen ook in aanraking komen met andere normen door ze veelzijdige literatuur aan te bieden probeer met het prentenboek aan te sluiten bij de ontwikkelingsfase van het kind het milieu is daarbij sterk bepalend stem het boek van je keuze daarop af zet oren en ogen goed open en probeer erachter te komen waar de interesse of emoties van de leerlingen naar uitgaan sluit daar met het prentenboek bij aan welke teksten kunnen gebruikt worden prentenboeken met verhalen of met informatie strips verhalenbun dels om voor te lezen versjes leesboeken botjes sprootjes en tum tum voor de eerste klas deze laatste categorie sluit goed aan bij het aanvankelijk lezen zelfgemaakte boeken samenvattend kun je zeggen dat je niet kan stellen wat een goed of een slecht prentenboek is maar dat dat afhangt van het doel dat je met een bepaald boek wilt bereiken vergroting van de mondeling taalvaardigheid door middel van prentenboeken boekpromotie 1 wat is boekpromotie boekpromotie is boeken zodanig aan kinderen aanbieden dat het lees plezier wordt bevorderd hoe ga je tewerk je moet het boek goed analyseren om te kijken welke elementen erin zitten bijvoorbeeld gevoelens jarig zijn verhuizen begrippen groot klein dik dun waarden goed slecht liefde eerlijkheid mogelijkheden om een boek aan de groep aan te bieden zijn voorlezen of vertellen 1 het boek als geheel illustraties en tekst 2 gedeelte van het boek illustraties en tekst bespreken 1 het boek als geheel 2 een gedeelte van het boek een combinatie van beide eerste mogelijkheden de elementen die je wilt gebruiken kunnen hierna verwerkt worden in allerlei activiteiten bijvoorbeeld gesprekken dramatiseren creatief spel handenarbeid tekentechnieken schriftelijk verwerken bewegingsverhaal muzikale vorming boekpromotie is ook goed mogelijk door samenwerking met de bibliotheek iemand van de bibliotheek komt op school en vertelt in alle klassen iets over een bepaald boek waardoor je weer hoopt dat kinderen gemotiveerd worden om naar de bibliotheek te komen en om te gaan lezen het initiatief van de school en van de bibliotheek is erg belangrijk een leerkracht kan met zijn klas naar de bibliotheek gaan er kan dan bijvoorbeeld aan de leerlingen duidelijk worden gemaakt hoe de orde in de bibliotheek in elkaar zit aan de hand van opdrachtkaarten kunnen de kinderen oefenen hoe ze iets in de catalogus kunnen opzoeken waar een boek in de kast te vinden is hoe ze erachter moeten komen wie het boek geschreven heeft enzovoort een bibliotheek kan een kinderjury organiseren een aantal kinderen bepaalt samen na het lezen van een aantal boeken wat zij het beste boek vinden dat boek wordt bekroond de schrijver de illustrator en de uitgever van het bekroonde boek krijgen vervolgens een uitnodiging voor een feestje met die kinderen deze activiteiten worden vaak door de schrijver enorm gewaardeerd omdat hij dan in aanraking komt met zijn eigen publiek in een aantal bibliotheken onder meer in amsterdam organiseert men 5 een bibliotheekcursus van tien lessen voor kinderen van ongeveer tien tot dertien jaar in die cursus komen onder andere de volgende onderwerpen aan de orde geschiedenis en gebruik van de bibliotheek soorten boeken oefenen in gebruik ca-

atalogus uitgeverij krant facetten van een boek schrijver titel uitgever illustraties enzovoort 2 mogelijkheden voor boekpromotie binnen de school de leerlingen laten vertellen of schrijven over een boek gesprek over het naar de bibliotheek gaan vooral op de kleuter school een leeshoek inrichten een project maken de kinderen zelf een boek laten maken en daar een tentoonstelling van inrichten de kinderen hun eigen boek mee laten nemen de leerlingen zelf een boekenstalletje laten inrichten met boeken die ze gelezen hebben de andere kinderen kunnen de boeken bekijken de kinderen die voor boekverkoper spelen promoten op die manier zelf de boeken het maken van een project naar aanleiding van een bepaald prentenboek 3 hoe betrek je de ouders bij het lezen van hun kinderen de schoolkrant biedt een goede gelegenheid om boekbesprekingen en verslagen van activiteiten rond boeken in de school op te nemen op een ouderavond is het misschien mogelijk een lezing te houden of te laten houden door een jeugdbibliothecaris hierbij zou dan een tentoonstelling van kinderboeken gehouden kunnen worden ouders erbij betrekken kan door leerlingen een boek mee naar huis te geven met vragen op een apart vel waardoor een gesprek mogelijk wordt tussen ouders en kinderen het zal vast niet moeilijk zijn een bezoek te organiseren van de kinderen en de ouders aan de bibliotheek daarna zullen de kinderen zo enthousiast zijn dat ze best een project over de bibliotheek willen maken 4 het inrichten van een bibliotheek in de klas je kunt boeken door de kinderen zelf mee laten nemen er kan een keuze gemaakt worden uit de show collectie van de schoolbibliotheekdienst raadpleeg ook eens de boek en jeugdguiden nblc den haag en andere boeken over jeugdboeken 6 het prentenboek en mondelinge taalvaardigheid hoe maak ik als leerkracht stille verlegen teruggetrokken kinderen tot pratertjes hoe komt het dat er kinderen zijn die hun mondje niet goed kunnen roeren wij weten dat lichamelijke bewegingen en activiteiten wel degelijk te maken hebben met taal stille kinderen hebben vaak een taalachterstand omdat ze niet geleerd hebben hun ervaringen te verwoorden in hun eerste sociale milieu hebben ze de kans gemist om ervaringen onder woorden te leren brengen als de school dus vorderingen wil maken met die zwijgende kinderen zal moeten worden aangesloten bij de wereld van die kinderen de conclusie die je hieraan kunt verbinden is haal die wereld van dat kind dan in de school ook hier weer de vraag hoe dan in ieder geval heeft het te maken met sfeer de leerkracht speelt daarbij een heel belangrijke rol in de eerste plaats zal er een situatie gecreeerd moeten worden waarin het kind zich thuis voelt en in de tweede plaats is het verstandig te beginnen met iets dat voor ieder kind onbekend is zodat alle kinderen voor dezelfde uitdaging komen te staan we zullen alles in het werk moeten stellen om de kinderen datgene te laten doen wat ze leuk vinden omdat ze zich daardoor het beste kunnen uiten daarbij moeten de mogelijkheden worden afgetast de eerste schooldagen lijken daarvoor een goed startpunt er zal gewerkt moeten worden met kleine groepjes apart terwijl de rest klassikaal bezig is suggesties om de wereld van het kind in school te halen als een kind wordt aangemeld voor school vraag dan aan de ouder of het kind de eerste schooldag wat foto's van hemzelf en thuis mee mag nemen laat dan de kleuter over thuis vertellen het liefst in een klein groepje maak een dia foto serie van de omgeving van school en de weg van school naar huis en laat erover praten maak

een serie foto's van activiteiten op school laat erover praten laat een kind zomaar eens zijn lievelingsboek mee naar school nemen de leerkracht kan de boeken dan voorlezen richt een poppenhoek in met spullen van de kinderen zelf doe veel aan oude gezelschapsspelletjes de niet prestatie gerichte met vingerversjes bakkerrijmpjes kun je veel doen laat kinderen zelf dia's maken projecteren en vertellen idee van dineke duistermaat in een nummer van jeugd school en wereld probeer door observaties en dergelijke achter eigenschappen en be langstellingscentra van het kind te komen en ze daarin aan te spre ken een goede mogelijkheid daarvoor is dat de leidster een grote verzameling platen uit tijdschriften en dergelijke verzamelt en or 7 dent naar onderwerp dan heeft ze altijd illustratiemateriaal bij de hand de kinderen kunnen helpen de verzameling uit te breiden in elke klas zou een stil hoekje moeten zijn waardoor het kind de gelegenheid krijgt even alleen te zijn geef kinderen de gelegenheid met een boek ergens rustig te gaan liggen lezen in de vo l gende fase zou je van praten met enkele kinderen moeten ko men tot groepsgesprekjes d i e overgang kun je vergemakkelijken door spelvormen sokpoppen die een situatie uit een verhaal naspelen bijvoorbeeld kusje voor kleine beer dat eenvoudig van structuur is door de her halingen telefoons in de klas en laten telefoneren kinderen krijgen een geïmproviseerde intercom waarmee ze de boodschappen voor juf kunnen doorgeven het spelletje teken wat ik vertel e i genlijk een luisteroefening maar nu mag een kind van de plaat vertellen wat de anderen moeten tekenen dramati seren naar aanleiding van een verhaal de kinderen zullen van thuis meebrengen wat ze nod i g denken te hebben de u i tvoeri ng is van geen belang maar het denk leer praatproces daarvoor het is uiteraard de be doe li ng dat al de genoemde act i vite i ten steeds en afwisselend i n de klasesituatie voorkomen en dat je alleen probeert er voor de niet pratertjes een geleide l ijke opbouw i n aan te brengen het belangrijkste bl i jft spreekangst op te heffen door hun faalangst weg te nemen bij alles bl ijft gelden breng de kinderen in overlegsitua ties zoveel als mogelijk is eisen aan het boek waar je mee kunt beginne n de volgende eisen moeten aan zo n boek worden gesteld het moet uitnodigend zijn door dynamische platen er moeten herkenbare situaties in z i tten die persoonlijke interpreta tie open houden het moet eenvoudig en mooi zijn het is natuurlijk best mogelijk dat je niet altijd zelf het boek moet aan bieden maar dat je een kind zelf ook veel kan laten ontdekken en in brengen werkvormen en vormen van drama tische expressie om de mondelinge taalvaardigheid van de leerlingen lezers te sti muleren u i tgaande van de zestien taal denkrelaties van oberer zijn er bij heel wat prentenboeken werkvormen bedacht volledigheidshalve noem ik die taal denkrelaties nog even soort classificatie activite i t eigen 8 schap bezit deel geheel oorzaak gevolg middel doel gebeuren wor den ontstaan substantie zijn bestaan plaats ruimte tijd aantal en maat vergelijking toestand waardering bij het prentenboek drommels wat een rommel hebben we dat als volgt gedaan op de conferentie allereerst de taal denkrelaties die in dit boek zitten onder meer het streven naar bezitsvorming afstand vroeger nu vervuiling groot klein industrialisatie leidt tot vervuiling wat betreft de eerste elf bladzijden van dit boek zijn deze verwerkingsmogelijkheden aangegeven verschillende vormen van kijke n uitdrukken liedjes praten over wensen van d e kinderen luisterspelletjes uitbeelden van bijvoorbeeld

groe i begripsvorming klein groot etc geluidenspel synoniemenspel naar aanleiding van bijvoorbeeld rotzooi rommel overschot rijmspelletjes het nijlpaard dat wilde vliegen is een prentenboek dat geschikt is voor vier tot achtjarigen het is zowel in een kleine als in een grote groep te gebruiken korte inhoud het nijlpaard johanna wil net als een vogel vliegen maar al haar pogingen mislukken en tenslotte bedenkt ze dat nijlpaarden ei genlijk in het water thuishoren diverse verwerkingsmogelijkheden van dit boek zijn op te noemen dramatiseren van het verhaal muzikale vorming dierengeluiden liedjes bewegingsspele n bijvoorbeeld het uitbeelden van de verschillende etensvormen van dieren taal denkrelaties bijvoorbeeld een rubriceer oefening van dieren die leven op het land in het water of in de lucht afhankelijk van de ontwikkelingsfase van de kinderen kun je onder meer het volgende doen plaatjes laten plakken en de namen van de dieren erbij zetten raden een kind kan een omschrijving geven van een dier terwijl de andere kinderen mogen gissen welk dier bedoeld wordt wat hoort erbij zoek de naam van het jong bij het volwassen dier bijvoorbeeld schaap lam en dergelijke diaken maken over het boek het maken van een project met behulp van een prentenboek er is op de conferentie een subgroep bezig geweest met de volledige uitwerking van een project rond het prentenboek ik en mijn opa 9 in het boek ontbreekt tekst en die is ook totaal overbodig het boek wordt in vier fasen aangeboden de eerste fase wordt hier kort weergegeven bladzijde 16 muzikale vorming tekstimprovisatie op het liedje vader jacob bijvoorbeeld lieve opa en tanden poetsen 2x heen en weer 2x enzovoort klokkijken afhankelijk van leeftijd hele halve uren kwartieren klasgesprekken over badkamer bijvoorbeeld functies etc over voeding bijvoorbeeld wat eten we en wanneer gezond en ongezond eten over hygiene handen wassen tanden poetsen waarom etc creatieve verwerking doorsnee huis laten plakken schilderen speciaal de bad en slaapkamer laten uitwerken spatwerk met oude tandenborste i rubriceren en opplakken bijvoorbeeld plaatjes van gezonde en ongezonde voeding plaatjes van dingen die we s morgens s middags en s avonds eten de verdere uitwerking van dit project zou teveel ruimte in beslag nemen maar het lijkt me voor ieder mogelijk de rest van het boek op eigen wijze verder uit te werken slot de afspraak is gemaakt dat de deelnemers in de komende tijd alle bedachte werkvormen gaan uitwerken in de praktijk kleuter en lagere school in de follow up die gehouden wordt in utrecht worden alle ervaringen uitgewisseld door alle aan de praktijk getoetste werkvormen te evalueren zal blijken welke didactische werkvormen het beste aansluiten bij bepaalde ontwikkelingsfasen en jeugdboeken de hele stroom prentenboeken heeft drie dagen zeer enthousiast en intensief gewerkt in de evaluatie spraken de deelnemers de hoop uit dat het niet bij deze ene conferentie over leerplanontwikkeling met betrekking tot het prentenboek zal blijven 10 literatuurlijst 1 r bauer van wechem het kleuterboek als middel ter bevordering van de taalontwikkeling ijmuiden 1973 2 r bauer van wechem boeken voor jonge kinderen ijmuiden 1974 3 james britton de taal en het leren utrecht antwerpen 1973 4 selma h fraiberg de magische wereld van het kind bussum 1976 5 rien haak rondom prentenboeken i in moer 1975 2 6 a j moerkercken en j w fossen kinderen en hun boeken groningen 1973 7 m nijkamp het boek in kleuterland assen 1963 8 a rutgers v d loeff basenau e a de druiven zijn zoet

groningen 196 7 9 nora roozemond spelen met minoes in taal en teken 6 nr 1 fe-  
bruari 1974 10 andrew wilkinson the foundations of language talking and reading  
in young children london 197 1 11 f evers en dr l van gelder nederlandse taal blz  
125 e v groningen 1970 l ijst van kinderboeken die aan de orde zijn geweest 1  
machado voetstappen amsterdam 2 jacq held sprotje rotterda m 3 virg l burton  
het huisje dat verhuisde rotterdam 4 leo lionni blauwtje en geeltje devente r 5 a  
mitgutsch bij ons in de stad helmond 6 m bolliger de kleine reus rotterda m 7 n no-  
brega jessie en haar pop ro tt erda m 8 mirjam heimonster in de vertaling van d  
verroen den haag 9 e carla wil je mijn vriendje zijn 10 a foreman drommels wat  
een rommel bussum 11 m sendak max en de maximonsters rotterdam 12 f schmidt  
k en mijn opa haarle m 13 j burningham borka de geschiedenis van een gans zon-  
der veren amsterdam 14 f c waechter alsje maar vriendjes hebt ro tt erda m 15  
robin en inge hyman het nijlpaard dat wilde vliegen utrech t met dank aan alle  
deelnemers in het bijzonder aan marjan werts en guus tienstra die mij hebben ge-  
holpen bij het maken van dit verslag r v b 11